

Gemeente **Oudewater**

Agenda Erfgoed 2023 – 2030 Oudewater

INHOUDSOPGAVE

Inleiding en aanleiding	3
1. De opgave uit de omgevingswet	5
2. Erfgoed in de fysieke leefomgeving	7
2.1 Archeologisch erfgoed	7
2.2 Gebouwd en aangelegd erfgoed	11
2.2.1 Omgevingsvergunning	
2.2.2 Religieus erfgoed	
2.2.3 Verduurzaming historische gebouwen	
2.3 Erfgoed in het cultuurlandschap (landschappelijk erfgoed)	15
2.4 Actuele onderwerpen	19
2.4.1 Energietransitie	
2.4.2 Erfgoeddeal	
2.4.3 Wateropgaven	
3. Actieplan 2023 – 2030 en financiële gevolgen	21
Bijlagen	
1. Wet en regelgeving	24
2. Omgevingsvisie Oudewater	26
Bronnen	28

Colofon:
Oudewater, november 2023

Penvoerder namens cluster Erfgoed: Carolien van Dam
Foto's: Jeroen van Rijsbergen (JR), Carolien van Dam (CD) en Caio Haars
Foto omslag: JR

Inleiding en aanleiding

Oudewater profileert zich in woord en beeld als de stad met de hoogste monumentendichtheid van Nederland. Oudewater is trots op haar historie. Maar als we deze rijkdom willen behouden, dan moeten we daar ook in investeren. Zeker in deze tijd waarin energietransitie, duurzaamheid en landbouwtransitie veel aandacht vragen, moet de zorg voor het erfgoed ook extra aandacht krijgen. Het huidige beleid dateert uit 1996 en is sterk verouderd. Er is tot en met 2023 géén budget voor Erfgoed opgenomen in de gemeentebegroting, anders dan de uren voor de adviseur archeologie.

De Gemeente Oudewater ontving in november 2022 de 'Wegwijzer voor de toekomst' van het Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht (STAMU). Een vierjaarlijkse monitor in opdracht van de provincie met handvatten qua monumentenbeleid.

Daarnaast heeft ook de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed een tweejaarlijks onderzoek verricht naar hoe de gemeente ervoor staat met betrekking tot archeologie en monumentenzorg. De Wegwijzer is een nadere uitwerking van het laatstgenoemde rapport.

In beide monitorrapportages scoort Oudewater onvoldoende op het gebied van erfgoedbeleid en capaciteit.

De aanstaande Omgevingswet verplicht de gemeente tot het opstellen van een omgevingsvisie waarin specifiek wordt ingegaan op cultureel erfgoed.

Er is onvoldoende fte beschikbaar voor de taakuitvoering op het gebied van monumenten. Dit vindt mede zijn oorzaak in het feit dat de taken verbreed zijn en cultuurhistorische waarden op vele terreinen van belang zijn en steeds belangrijker worden. Denk aan verduurzamen van monumenten en energietransitie.

In de praktijk is de vraag om beleid en financiering op erfgoed een urgent vraagstuk. Om een aantal aspecten te noemen:

- Er komen veel vragen over verduurzaming van monumenten. Dit is maatwerk dat veel aandacht en dus tijd vergt.
- Er verschijnen illegale zonnepanelen in het beschermd stadsgezicht door gebrek aan voorlichting en toezicht.
- Historische bijgebouwen worden gesloopt terwijl deze herbestemd hadden kunnen worden.
- Eigenaren van monumentale woningen of gebouwen kunnen geen vergoeding krijgen voor het in stand houden van hun pand. Herstel wordt op de lange baan geschoven omdat er geen subsidiemogelijkheid is, met verval als gevolg.
- Het belang van cultuurhistorie moet goed geborgd worden in de omgevingsplannen als onderlegger voor andere vraagstukken in het landelijk gebied. Als erfgoed is verwijderd, komt dit niet meer terug. Dit gaat om kleine landschapselementen, structuren in het landschap en cultuurhistorisch waardevolle objecten.

Zo worden coupures aan de Hekendorpse Buurt verwijderd omdat men de waarden niet kent.

Deze praktijken en de rapportages zijn voor ons aanleiding om op papier te zetten waar wij nu staan en wat onze ambities voor de komende jaren zijn. Doel is voor een ieder duidelijk te maken hoe rijk we aan erfgoed zijn, hoe we deze rijkdom kunnen beschermen, hoe erfgoed een kans en een afweging is bij opgaven voor de toekomst en wat we de komende jaren willen doen.

Bij het actieplan is gekeken naar urgentie, capaciteit en financiële gevolgen.

Stichting Hugo Kotestein en MooiSticht zijn gevraagd te reageren op een conceptversie van deze nota.

In de tekst worden diverse kleurvlakken gebruikt. De betekenis hiervan is:

Grijs – tekst uit rapport STAMU 'Wegwijzer van de toekomst'
Blauw – belangrijke passages
Groen – acties/urgentie

Wat is erfgoed?

De Erfgoedwet uit 2016 definieert cultureel erfgoed als:

“uit het verleden geërfde materiële en immateriële bronnen, in de loop van de tijd tot stand gebracht door de mens of ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en omgeving, die mensen, onafhankelijk van het bezit ervan, identificeren als een weerspiegeling en uitdrukking van zich voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities, en die aan hen en toekomstige generaties een referentiekader bieden”

We staan voor een integrale erfgoedbenadering – materieel en immaterieel. Maar in deze Agenda gaan we in op het erfgoed in de fysieke leefomgeving dat uiteen valt in drie categorieën of facetten:

- Archeologisch erfgoed
- Gebouwd en aangelegd erfgoed
- Erfgoed in het cultuurlandschap (landschappelijk erfgoed)

Het verder benutten van erfgoed qua recreatie en toerisme en educatie laten we in deze nota achterwege. Bewustwording is wel een urgentie die nu meegenomen wordt.

1. De opgave uit de omgevingswet

UIT WEGWIJZER – STAMU 2022

Erfgoedbeleid

Het is van belang om een gemeentelijk erfgoedbeleid op te stellen. Een breed en integraal beleid voor de lange termijn geeft beter richting aan en duidelijkheid voor de gemeente en inwoners. Dit is zinvol gelet op de integrale benadering en afweging onder de Omgevingswet van de verschillende onderdelen uit de fysieke leefomgeving, waaronder cultuurhistorie. Vervolgens kan het erfgoedbeleid dienen als nadere uitwerking of verlengstuk van de omgevingsvisie van juni 2022. Het biedt daarnaast kansen om de cultuurhistorie beleidsmatig integraal te verweven met de actuele ontwikkelingen en ruimtelijke opgaven zoals de woningbouw, energietransitie en klimaatadaptatie.

Onder de Omgevingswet moeten alle gemeentelijke monumenten geregistreerd staan in het omgevingsplan om daarvoor rechtsgeldig deze status te hanteren. Het is daarom voor de gemeente van belang om hiervoor zo snel mogelijk een gemeentelijk erfgoedregister op te stellen.

Omgevingsvisie en omgevingsplan

Het omgevingsplan is de plek waar vanaf 2023 alles geregeld wordt over erfgoed in de fysieke leefomgeving. Of het nu gaat om object gerichte monumentenzorg, de 'Omgeving van het monument', gebiedsgerichte erfgoedzorg, welstand, archeologie of cultuurhistorie in het landschap. Het is daarom van belang om vanuit erfgoed veel aandacht te schenken aan de ontwikkeling en een juiste werking van het omgevingsplan. Vooral de wettelijke verplichting om rekening te houden met de 'Omgeving van het monument' vormt een belangrijk aandachtspunt.

Het is daarnaast van belang om alle cultuurhistorische waardevolle zaken (waaronder ook beeldbepalende panden) die zijn geïnventariseerd en vastgelegd op de cultuurhistorische waardenkaart te verankeren in het omgevingsplan.

Gemeentelijk beleid en regels

Op het gebied van landschap valt winst te behalen door het LOP (Landschap Ontwikkelingsplan) of onderdelen daarvan te actualiseren. Daarbij is van belang het cultuurhistorisch groen ook mee te nemen.

Oudewater kent de volgende beleidstukken:

- Monumentennota 1996
- Landschapsontwikkelingsplan 2005
- Beschermde bomen lijst en bomen reglement (2017)
- Streefbeeld Vesting Oudewater (december 2019)
- Cultuurhistorische Waardenkaart (CHWK) vastgesteld in 2020
- Archeologische beleidskaart 2022

Voor een goede ruimtelijke ordening dienen alle belangen die effect hebben op de kwaliteit van de ruimte integraal te worden afgewogen, inclusief de cultuurhistorische waarden.

De gemeente is verplicht een beschrijving op te nemen van de wijze waarop met in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden, en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden (Besluit kwaliteit leefomgeving, Bkl,

art. 5.130 en art. 5.131). Dat betekent dat gemeenten een analyse moeten maken van de cultuurhistorische waarden in het gebied en daar conclusies aan verbinden die in het **Omgevingsplan** verankerd kunnen worden.

De **Omgevingsvisie** van Oudewater is vastgesteld; de volgende stap is het omgevingsplan. Wanneer bij het opstellen van het omgevingsplan voldoende aandacht wordt besteed aan de cultuurhistorische waarden in het plangebied kunnen deze bij nieuwe ontwikkelingen tijdig en op structurele basis worden meegewogen. Dat biedt helderheid en zekerheid aan de burgers, initiatiefnemers en belanghebbenden.

De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het inventariseren van waarden. Zo is de Cultuurhistorische Waardenkaart vastgesteld er zijn ook cultuurhistorische polderbeschrijvingen gemaakt. Verder is het Archeologiebeleid met bijbehorende waarden- en beleidskaarten) geactualiseerd.

Er is een regionale landschapsbiografie opgesteld in opdracht van het bestuurlijk platform Groene Hart. www.bestuurlijkplatformgroenehart.nl/documenten/groenehart-biografie

Nu is het zaak deze waarden te verankeren in de nog op te stellen omgevingsplannen.

Met de komst van het omgevingsplan is het niet zinvol nu het landschapsontwikkelingsplan te actualiseren. Dit moet onderdeel uit gaan maken van het omgevingsplan.

ACTIES/URGENTIE - OMGEVINGSWET – FYSIEKE LEEFOMGEVING

- 2023 Erfgoedverordening vaststellen in samenhang met inwerkingtreding Omgevingswet (technische aanpassing)
- 2023 Verordening commissie Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed vaststellen in samenhang met inwerkingtreding Omgevingswet
- 2023 Gemeentelijk erfgoedregister opstellen conform het nog op te stellen landelijke format
- 2023 Karakteristieke objecten op de Cultuurhistorische Waardenkaart beschermen via erfgoedverordening (inhoudelijke aanpassing). Uiteindelijk kunnen deze regels geïmplementeerd worden in het Omgevingsplan.

foto JR

2. Erfgoed in de fysieke leefomgeving

Uit WEGWIJZER – STAMU 2022

Erfgoed is kwetsbaar. Als het beschadigd raakt of verdwijnt, dan is het 'authentieke' ook echt weg en kan het niet meer ongedaan gemaakt. Het is dan ook belangrijk om hierop pro-actief toezicht te houden en indien nodig hierop te handhaven.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de Oudewaterse situatie. Zoals eerder aangegeven valt het erfgoed in de fysieke leefomgeving uiteen in drie categorieën of facetten:

Archeologisch erfgoed

Bekende en nog onbekende in de bodem bewaarde sporen en resten van menselijke aanwezigheid in het verleden. Dit wordt ook wel het „bodemarchief“ genoemd.

Gebouwd en aangelegd erfgoed

Historische gebouwen, bebouwingsensembles, stads- en dorpsgezichten, parken en begraafplaatsen en dergelijke. Er wordt ook wel gesproken van „bouwhistorie of historische stedenbouwkunde“.

Erfgoed in het cultuurlandschap (landschappelijk erfgoed)

Het historische cultuurlandschap en elementen hiervan, onder meer wegen-, verkavelings- en slotenpatronen, aardkundige zaken, beplanting, cultuurhistorische objecten die onderdeel zijn van het landschap en sporen van vroeger grondgebruik.

Rijksmonumenten	166	
Gemeentelijke monumenten	140	
Archeologische monumenten	0	
Rijksbeschermd stadsgezicht	1	stadsgezicht Oudewater
Nationaal landschap	1	nationaal landschap Groene Hart

2.1 Archeologisch erfgoed

De ondergrond herbergt een rijk bodemarchief dat tot het collectief geheugen van een dorp, stad of gemeente en haar inwoners behoort. Dit bodemarchief is voor het grootste deel van de geschiedenis de enige bron om tot kennis te komen en daarom van groot belang. Tegelijk is dit bodemarchief beperkt voorradig en kwetsbaar. Opgravingen kunnen nooit over gedaan worden. In wetgeving is vastgelegd dat gemeenten zorg dragen voor archeologische waarden. Om daar invulling aan te geven, moeten gemeenten een eigen archeologiebeleid ontwikkelen.

In de Erfgoedwet is bepaald dat de eerste dertig centimeter zijn vrijgesteld van verplichting tot archeologisch onderzoek, waterbodems uitgesloten, tenzij in de APV een verbod is opgenomen. Het argument is dat deze bodemlaag doorgaans niet meer intact is. Grondsporen zijn dan niet meer leesbaar, maar er kunnen wél vondsten aanwezig zijn. Het zoeken naar vondsten (aardewerk, glas, vuursteen, metaal, etc.) door particulieren is op en in deze bodemlaag daarom toegestaan, mits

vondsten worden gemeld. Deze vrijstelling geldt niet op archeologische monumenten en terreinen waar archeologisch onderzoek wordt uitgevoerd.

Archeologiebeleid

Door eigen gemeentelijk archeologiebeleid vast te stellen mag de gemeente afwijken van de algemene onderzoek verplichting uit de Erfgoedwet. De Erfgoedwet schrijft voor dat bij initiatieven groter dan 100 m² en waarbij de bodem dieper wordt geroerd dan 30 cm beneden maaiveld het archeologisch belang afgewogen moet worden. Via het archeologiebeleid wordt beargumenteerd afgeweken van deze grenzen. In sommige gebieden geldt een strenger regime, bijvoorbeeld bij het UNESCO werelderfgoed en bij vastgestelde archeologische vindplaatsen. En in sommige gebieden geldt een minder streng regime, bijvoorbeeld in het buitengebied op locaties waar de verwachting van bodemvondsten laag is.

Het gemeentelijk archeologiebeleid en de bijbehorende beleidskaart zijn op 10 november 2022 vastgesteld door de gemeenteraad van Oudewater. Vanaf die datum is het oude beleid uit 2015 buitenwerking gesteld.

Zonnevelden en windturbines

Op het eerste gezicht lijkt een zonneveld of windturbine van weinig invloed op het archeologische erfgoed, maar niets is minder waar. De kabels of transformatorkasten van zonnevelden en windturbines kunnen een behoorlijke negatieve impact hebben op archeologische waarden, zowel tijdens de aanleg als bij het toekomstig verwijderen ervan. Bij de aanleg van een windturbine(park) zorgen de funderingen van een windturbine en aanrijroutes voor bodemverstoring. Ook het ingraven van de vele benodigde kabels zorgt voor bodemverstoring. Bij het zoeken naar geschikte locaties is dat daarom van groot belang ook eerst te kijken naar de archeologische waarden, zodat aantasting kan worden voorkomen dan wel geminimaliseerd. Ook mogelijke verdroging van het veenpakket onder zonnevelden speelt een rol. Dit wordt benoemd in het kenniskatern zonne-energie van de RCE. (Hier staat ook dat de impact van zonnevelden op het archeologisch erfgoed nog onbekend is en in de komende jaren zal moeten worden onderzocht.

www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/energie-en-landschap/eisen-vanuit-het-erfgoed/impact-van-energiemaatregelen-op-archeologie)

Om straks goed per polder te kunnen onderbouwen waar zon- of windenergie opgewekt kan worden, moet een goede afweging worden gemaakt. Voor deze afweging dienen verschillende bronnen te worden geraadpleegd:

- Waarderingskaart provincie
- Archeologische Beleidskaart
- Cultuurhistorische Waardenkaart met cultuurhistorische polderbeschrijvingen
- Landschapsbeleving vanuit recreant
- etc.

Detector

Op basis van de Erfgoedwet wordt metaaldetectie als hobby gedoogd. Wel is er een aantal voorwaarden: er moet toestemming zijn van de grondeigenaar, er mag niet dieper gezocht worden dan 30 cm, vondsten moeten worden gemeld en er mag niet gezocht worden op archeologische monumenten en op locaties waar archeologisch onderzoek in uitvoering is.

Een gemeente mag afwijken van de Erfgoedwet door bepalingen op te nemen in de APV waarin metaaldetectie wordt verboden. Op dit moment heeft de gemeente Oudewater een detectorverbod opgenomen in de Erfgoedverordening 2009. Dit betekent dat mensen alleen met toestemming van de gemeente mogen zoeken met een metaaldetector, zoals leden van de Archeologische Werkgroep Oudewater.

De APV verdwijnt gedeeltelijk onder de Omgevingswet. Het detectorverbod dient dan via het omgevingsplan te worden geborgd. Omdat het verbod niet tot nauwelijks wordt gehandhaafd, is de vraag of dit zinvol is. De tendens is dat er wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de relatie en samenwerking met zoekers, zodat informatie kan worden gedeeld en vondsten worden gemeld. Op basis dit voortschrijdende inzicht is in de gemeente Oudewater de keuze gemaakt om het detectorverbod niet op te nemen in het omgevingsplan. Door het project *Portable Antiquities of the Netherlands* (PAN) is het melden van vondsten veel eenvoudiger geworden. Verschillende verenigingen waarin hobbyzoekers verenigd zijn wijzen actief op de regelgeving en stimuleren actief dat vondsten gemeld worden. Op deze manier zijn hobbyzoekers een aanwinst voor de kennisopbouw over archeologische vindplaatsen in de gemeente. Daarbij werd ook onder het verbod wel degelijk gezocht, maar werden vondsten niet gemeld uit angst voor boetes. Daarmee is potentiële kennis verloren gegaan. Door het verbod per 1 januari 2024 te laten verlopen hopen we op een betere samenwerking met actieve hobbyzoekers in de gemeente Oudewater.

Oudewater heeft een werkgroep voor geïnteresseerden in de lokale archeologie: de Archeologische Werkgroep Oudewater (AWO). Leden van de werkgroep worden, afhankelijk van aspecten als milieukundige vervuiling en andere veiligheidsaspecten, in staat gesteld om mee te werken aan archeologisch onderzoek in de gemeente. Dit geldt voor projecten waar de gemeente opdrachtgever is, en waar mogelijk ook bij externe opdrachtgevers. De AWO heeft een Facebookpagina, waar men ook resultaten publiceert.

Vondsten

Vind je iets in de bodem van de provincie Utrecht en weet je niet wat het is, zoek dan contact met het Meldpunt Archeologie. De medewerkers van het meldpunt onderzoeken wat de vondst is en helpen bij de registratie ervan. Bij het Meldpunt Archeologie kunnen zowel individuen als archeologische werkgroepen terecht. Stuur een mail naar meldpunt.archeologie@landschaperfgoedutrecht.nl of bel 030 220 5534

Het meldpunt zorgt voor de registratie van de vondsten in het Landelijke Informatie Systeem Archis3 en de Europese Database PAN (*Portable Antiquities of the Netherlands*). De archeologen van het meldpunt helpen ook bij de bekendheid van de vondsten via de publiciteit en een verhaal op geschiedenisplatform [UtrechtAltijd](https://utrechtaltijd.nl).

ACTIES /URGENTIE – ARCHEOLOGISCH ERFGOED

- Er is meer aandacht nodig op het gebied van communicatie zodat iedereen de waarden van zijn gronden kent en de daarbij behorende regels.
- Er is meer toezicht en handhaving nodig om versterking van de archeologische waarden te voorkomen. De aanlegvergunning is de enige grondslag om handhavend op te treden bij archeologie, en heeft een lage prioriteit in het VTH beleidsplan. Andere keuzes kunnen consequenties hebben voor benodigde uitvoeringscapaciteit

Foto Caio Haars - lakenloodjes

2.2 Gebouwd en aangelegd erfgoed

Rijksmonumenten zijn van algemeen belang en Gemeentelijke monumenten zijn meer van plaatselijk- of regionaal belang.

Belangrijke websites:

www.rijksmonumenten.nl

www.monumentenregister.cultureelerfgoed.nl

www.monumenten.nl

UIT WEGWIJZER – STAMU 2022

Het is zinvol om de gemeentelijke monumentenlijst te actualiseren waardoor de lijst een

evenwichtig en representatief overzicht geeft van de historische bebouwing door de tijd heen die bepalend is voor de identiteit van de gemeente Oudewater.

Indien panden niet op de gemeentelijke monumentenlijst staan, kunnen we ze niet beschermen tegen verbouwingen waarbij waarden verloren gaan of zelfs sloop.

Bij de inventarisaties voor de Cultuur Historische Waardenkaart bleek dat er ongeveer 30 objecten zijn die een plek verdienen op de gemeentelijke monumentenlijst. De lijst moet een goed beeld geven qua tijdsvakken en functies. Ook jongere monumenten verdienen een plek op de lijst.

<https://post65.nl/>

Om monumenteneigenaren te kunnen adviseren en te stimuleren is een subsidieregeling voor het in stand houden van gemeentelijke monumenten van belang.

2.2.1 Omgevingsvergunning

Sinds 2010 is het vergunningenstelsel voor gebouwd erfgoed en archeologie (vallend onder het overgangsrecht van de Monumentenwet richting de Omgevingswet) onderdeel van de Wabo. Gemeenten hebben een belangrijke verantwoordelijkheid voor de monumentenzorg. Het is hun taak om eigenaren en beheerders van monumenten te informeren en te begeleiden bij een eventuele wens tot wijziging van het monument zoals bijvoorbeeld verduurzaming. Elk monument is anders en maatwerk is vereist. Een eigenaar vraagt misschien maar één of twee keer in zijn leven een vergunning aan en heeft begeleiding nodig bij deze vaak complexe en specialistische materie. Het gaat hierbij zowel om advies voor de verbouwing als advies bij het aanvragen van de vergunning en verkrijgen van eventuele subsidies. Daarom zijn korte lijnen en een vast aanspreekpunt van belang. Dit is veelal de deskundige monumentenmedewerker. Het is aan de gemeente om achter de schermen tot een integrale visie op het verzoek van de eigenaar te komen en deze eenduidig te communiceren.

Goed om te weten:

- Gewone onderhoudswerkzaamheden, waarbij vorm, kleur, detaillering en materiaal niet wijzigen zijn vergunningsvrij. → altijd goed om even te checken bij de monumentenambtenaar.
- De onroerende onderdelen, ook van interieurs zijn wettelijk beschermd als deel van een monument, maar niet alles heeft monumentale waarde. → altijd goed om even te checken bij de monumentenambtenaar.
- Een eigenaar is verplicht het monument in stand te houden. Dit staat in de Erfgoedwet.

Door in een vroeg stadium bouwhistorisch onderzoek te laten doen, voorafgaand aan de planvorming, wordt duidelijkheid verschaft aan de initiatiefnemer en ontwerper van de plannen met welke waardevolle onderdelen rekening gehouden moet worden. Bouwhistorisch onderzoek (door de aanvrager) voorkomt dat door gebrek aan kennis waardevolle onderdelen worden aangetast en historische elementen verloren gaan. Inzicht in de bouwhistorische waarde van een object en de specifieke onderdelen vormt de basis voor de besluitvorming bij ontwikkelingen en omgevingsvergunningsaanvragen. Niet in alle gevallen is dit bij de beoordeling van bouwplannen een vereiste, bijvoorbeeld bij kleinschalige ingrepen aan overduidelijk niet-historische onderdelen.

De afweging of bouw- en cultuurhistorisch onderzoek nodig is, wordt gemaakt door de behandelende ambtenaar of door de Commissie Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed. N.B. Er is onderscheid tussen cultuurhistorisch onderzoek (bij ruimtelijke ontwikkelingen), bouwhistorisch onderzoek (bij verbouwing en monumenten), archeologisch onderzoek (bij bodemverstoringen) en tuinhistorisch onderzoek (bij beschermde parken, bomen e.d.)

Foto JR

2.2.2 Religieus erfgoed

Van 2014 tot 2016 heeft het Rijk met de Agenda Toekomst Religieus Erfgoed een verkenning gedaan naar de problematiek en de aard en omvang van de ontkerkelijking en het leeg komen staan van vele historische kerken en kloosters. Hieruit is het programma Kerkenvisie ontstaan dat een handreiking biedt om na te denken over de toekomst van het religieuze erfgoed in brede zin. Kerken, gebedshuizen en kloosters hebben in veel gevallen niet alleen een grote cultuurhistorische waarde, maar vormen ook een belangrijk onderdeel van de identiteit van een gemeente en hebben tevens een stedenbouwkundige en sociaal-culturele waarde. Ook het interieur met onroerende en roerende onderdelen is vaak monumentaal. Dat geldt ook voor de omgeving van de kerk, met groen erfgoed zoals een begraafplaats (al dan niet met beschermde bomen en oorlogsmonumenten), zichtassen op de kerk, e.d.. Daarnaast vormt de exploitatie en de energierekening ook een actueel thema voor kerken. Op de website www.toekomstreligieuserfgoed.nl zijn diverse thema's terug te vinden met interessante informatie.

In Oudewater hebben in 2020 kennismakingsgesprekken plaatsgevonden met alle kerken. Naar aanleiding van deze gesprekken is de rapportage Kerkenlandschap Oudewater vastgesteld. In 2022 is gevraagd wie behoefte heeft aan een vervolgesprek. Tussentijds wordt informatie gedeeld over bijvoorbeeld de Kerkenbeurs en interessante webinars.

foto CD

2.2.3 Verduurzaming historische gebouwen

Verduurzaming van historische gebouwen en monumenten is meestal goed mogelijk maar kent ook beperkingen, gelet op behoud van cultuurhistorische waarden en ruimtelijke

kwaliteit. De uitgangspunten van de landelijke Routekaart verduurzaming monumenten kunnen hierbij een goede wegwijzer vormen. Deze zijn te raadplegen op www.duurzaamerfgoed.nl

Waar aanvankelijk werd gedacht dat verduurzaming bij monumenten niet mogelijk was, wordt tegenwoordig in veel gevallen het tegendeel bewezen. Wel vraagt het om de specifieke denkwijze van duurzame monumentenzorg (DuMo). Maatwerk dus. Een DuMo-adviseur kan advies geven over de te nemen energiebesparende maatregelen. Een duurzaamheidsadvies is een goed hulpmiddel om samen te kijken naar de mogelijkheden die er in het monument toepasbaar zouden kunnen zijn, waarbij de monumentale waarden in acht worden genomen. Het Nationaal Restauratiefonds is een samenwerking aangegaan met een aantal DuMo-adviseurs die volgens de uitvoeringsrichtlijnen van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit (ERM) werken. Meer informatie op www.restauratiefonds.nl

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft sinds 2020 een versoepeling van hun adviesrichtlijn ten aanzien van zonnepanelen op rijksmonumenten en beschermde gezichten doorgevoerd. Zo is het nu onder bepaalde condities mogelijk om ook zonnepanelen in het zicht te plaatsen.

Bij de ontwikkeling van maatwerkregels voor zonne-energie op monumenten of in beschermde stads- en dorpsgezichten is het van belang om het pand of het gezicht en haar cultuurhistorische waarden centraal te stellen en vandaaruit te bekijken welke ruimte er is voor zonne-energie op het dak of in de aanleg zonder dat daarmee de waarden verloren gaan of onevenredig worden aangetast. Voor het behoud van de monumentale waarden is het beter om niet te gaan voor maximalisatie van het aantal zonnepanelen per dak en ook hoeven er niet op elk monument zonnepanelen geplaatst te worden. In de praktijk komt het vooral neer op maatwerk waar ook de gemeentelijke adviescommissies een belangrijke rol spelen.

De gemeente kent geen eigen regels voor zonnepanelen of isolerende beglazing. Er zijn wel algemene richtlijnen door de erfgoedambtenaar opgesteld om tot verantwoorde keuzes te komen.

De erfgoedambtenaar is aanwezig bij diverse vergaderingen om de waarde van het erfgoed onder de aandacht te brengen, input te leveren en te adviseren.

ACTIES/URGENTIE – GEBOUWD ERFGOED

TOEZICHT EN HANDHAVING

- Handhaving op erfgoed afdoende prioriteit geven in de integrale handhavingsnota en het onderliggende uitvoeringsprogramma. Kanttekening: er is sprake van een beperkte uitvoeringscapaciteit.

GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

- Actualiseren gemeentelijke monumentenlijst (ca. 30 objecten toevoegen)
- Subsidieregeling gemeentelijke monumenten opstellen en vaststellen

RELIGIEUS ERFGOED

- In 2024 (en 2026) gesprekken voeren met kerken als daar behoefte aan is. Tussentijds altijd bereikbaar voor een adviesgesprek.
- Kerken informeren over interessante bijeenkomsten RCE en andere organisaties

DUURZAAMHEID EN ENERGIETRANSITIE

- monumenten eigenaren voorlichten en wijzen op mogelijkheid DuurzaamheidScan.

HISTORISCH ONDERZOEK

- Waar nodig cultuurhistorisch, bouwhistorisch en/of archeologisch onderzoek als start bij in ieder geval omgevingsplannen en grote projecten
- Toestemming vragen om onderzoek te mogen gebruiken voor publieksbereik

2.3 Erfgoed in het cultuurlandschap (landschappelijk erfgoed)

Waardevol is het open veenweidelandschap ten noorden en ten zuiden van de Hollandsche IJssel met de kenmerkende cope-verkaveling. Niet alleen de structuren van de polders en sloten en de kleine landschapselementen zijn van belang, maar ook restanten van de Oude Hollandse Waterlinie zoals Linie de Pleyt en de linie in Hekendorp en overige objecten die behoren bij het landschap zoals de coupures aan de Hekendorpse Buurt en de bokpalen die nog in het hele gebied staan.

Vanuit het landelijke klimaatakkoord is sinds september 2022 het Aanvalsplan Landschap gelanceerd. Het doel is om 10% van het landelijk gebied in te richten voor groene en blauwe landschapselementen. Het plan verhoogt de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap.

Kleine landschapselementen zoals poelen, knotwilgen en lanen maken het landschap aantrekkelijk en afwisselend en geven het landschap haar eigen specifieke identiteit. De provincie Utrecht heeft dan ook beleid om waardevolle landschapselementen te beschermen. De provincie heeft een eigen landschapsuitvoeringsplan en subsidieregeling om kleine landschapselementen aan te leggen en te herstellen. De subsidie gaat naar de agrarische collectieven om dit mogelijk te maken. Oudewater is al bij deze subsidieregeling van de provincie aangesloten.

De energietransitie wordt een integraal onderdeel van landschappen, die hoe dan ook zullen veranderen op weg naar 2030 en daarna. Welke landschapskwaliteit is daarbij acceptabel, welke is beter?

Landschappen van Verlangen is een project van AORTA, PARK-Utrecht, MooiSticht en Ben Kuipers Landschapsarchitect in samenwerking met vijf deelnemende gemeenten in de Lopikerwaard: Woerden, Lopik, IJsselstein, Montfoort en Oudewater.

In een landschap van verlangen worden slimme combinaties gemaakt met waterbeheer, circulaire landbouw, natuurontwikkeling en recreatie: een gebundelde aanpak. De weg hiernaartoe is niet eenvoudiger maar in veel opzichten wel

wenselijker. Zeker in het Groene Hart waar vooral zonnepanelen een plek moeten vinden tussen koeien, weidevogels en trotse bewoners in een eeuwenoud en hooggewaardeerd landschap.

Het landelijke gebied is momenteel enorm in beweging. Naast de energietransitie staan we nu ook aan het begin van de landbouwtransitie (o.a. stikstof, bodemdaling) en is er behoefte aan bouwlocaties voor nieuwe woningen maar ook behoefte aan meer groen (Groen Groeit Mee). Het landschap vormt de onderligger van de puzzel waar op alle opgaven in het landelijk gebied ingepast moeten worden.

Ook het waterschap heeft een belangrijke rol in het gebied. Zo gaan zij over het polderpeil, over de veiligheid van het gebied (droge voeten), hebben ze een opgave voor schone sloten binnen de kaderrichtlijn water en kunnen ze bijdragen binnen thema's als recreatie, natuurontwikkeling en erfgoed.

Het waterschap moet vanuit veiligheidsoogpunt de dijk aan de noordkant van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel verbeteren. Het project dijkverbetering GHIJ-Noord heeft als doel om het gebied tussen Achthoven-Oost en Hekendorp te laten voldoen aan de provinciale veiligheidsnormen voor regionale waterkeringen en waar mogelijk een bijdrage te leveren aan de leefomgeving.

Besloten is om de oevers direct langs de Hollandse IJssel te verbeteren. Als dit is afgerond, vervalt de waterstaatkundige status van de dijk langs de Hekendorpse Buurt. De gemeente heeft zorggedragen voor de voortgang van de bescherming. Een aanlegvergunning wordt slechts afgegeven indien de bovengrondse of ondergrondse waarde niet onevenredig aangetast wordt. Dit is een mooie gelegenheid om ook te kijken naar de rest van het lint van de Hekendorpse Buurt en deze bijvoorbeeld aan te wijzen als beschermd lint.

Het begint bij bewustwording over de cultuurhistorische waarde van dit lint.

De gemeente Oudewater heeft haar polders cultuurhistorisch laten waarderen door RAAP in 2022. Kwaliteitscriteria zijn: belevingswaarde (herkenbaarheid), intrinsieke waarde (zeldzaamheid, kenmerkend, gaaf) en contextuele waarde (samenhang). Indien een polder hoog gewaard wordt, betekent dit niet direct dat er niets mag. In overleg wordt bij ontwikkelingen nagegaan wat er kan en hoe dit kan. Ook wordt er bij ontwikkelingen (zoals bijvoorbeeld de energietransitie) ingezet op herstel van landschappelijke kwaliteit.

De gemeente Oudewater is aangesloten bij de U10 waarbij thema's besproken worden als Groen Groeit Mee en de bossenstrategie. Hier is ook een agenda opgesteld voor het landelijke gebied binnen de tafel groen en landschap. Daarnaast is er in de omgevingsvisie aangegeven hoe we om willen gaan met het landelijk gebied en is de gemeente Oudewater aangesloten bij het Platform Kleine Landschapselementen.

Beschermde bomenlijst

Bomen met een bepaalde status of bijzonderheid kunnen in aanmerking komen voor een plek op de beschermde bomenlijst. De vorm, de omvang en de standplaats zijn de criteria waarop de beeldbepalende waarde (opvallend / schoonheid / in het

oog springend) wordt bepaald. De boom is door zijn verschijningsvorm beeldbepalend en onvervangbaar voor het karakter van de omgeving. De boom kan ook een bijzonder plaats innemen in de geschiedenis (cultuurhistorische waarden) of een landschappelijk waarde hebben. De boom kan aangeplant zijn bij een bijzondere gebeurtenis, behoren bij stads- of dorpsgezicht of dendrologisch waardevol zijn. Daarnaast zijn alle knobomen, ongeacht de soort, beschermd binnen de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV)

De boom moet altijd gezond zijn om de lijst te komen en voldoende levensverwachting hebben.

Bomen op de lijst mogen niet zonder kapvergunning worden verwijderd. Daar staat tegenover dat de gemeente de boom regelmatig controleert op gebreken en dat er mogelijkheden zijn voor een bijdragen en hulp bij het onderhoud.

Groen en Regio

Groen Groeit Mee is de afspraak van de provincie Utrecht met de regiogemeenten, inclusief Oudewater, dat we bij alle ruimtelijke plannen en gebiedsontwikkelingen, de groen ontwikkeling evenwichtig en volwaardig meenemen. Hiermee zorgen we voor een gezonde leefomgeving en verduurzaming van de provincie Utrecht.

Ook in U10 verband is de U10 Agenda Groen en Landschap opgesteld als nadere uitwerking van het Integraal Ruimtelijk Perspectief (IRP) Hierin zijn opgaven tot 2030 benoemd. Opgaven voor Oudewater zijn o.a. Groene scheg Hollandsche IJssel-A12-zone, groenblauwe

dooradering van het landelijk gebied en het vervolg geven aan het project Landschappen van Verlangen.

ACTIES/URGENTIE - CULTUURLANDSCHAP EN GROEN ERFGOED

- Cultuurhistorische polderwaarderingen als kennisbron gebruiken bij ontwikkelingen
- Onderzoeken of er ook een kans is om eerder verloren gegane kwaliteiten te herstellen
- Inzet op realisatie en herstel van kleine landschapselementen in samenwerking met provincie en ANV.
- Input leveren in project(en) toekomst landelijk gebied
- Goede communicatie over waarden Hekendorpse Buurt
- Bebouwingslint Hekendorpse Buurt onderzoeken en beschrijven

foto JR

Foto JR

2.4 Actuele onderwerpen

2.4.1 Energietransitie

Uit WEGWIJZER - STAMU 2022

Om de energietransitie en verduurzaming van gebouwd erfgoed in goede banen te leiden en te voorkomen dat cultuurhistorische waarden verloren gaan, is het van belang om hiervoor beleid en regels op te stellen. Te denken valt aan specifiek beleid ter stimulering van de (verantwoorde) verduurzaming van monumenten of maatwerkregels voor zonne-energie in beschermde gezichten.

De energietransitie, klimaatadaptatie en de woningbouwopgave zijn van grote invloed op het landschap en monumentale bebouwing. Bij deze ontwikkelingen is het van belang zorgvuldig om te gaan met het erfgoed en landschap en dit mee te nemen in planvorming.

Maatregelen om de energievoorziening te verduurzamen kunnen een grote impact hebben op cultureel erfgoed. Denk aan het effect van windturbines op het landschap en de kwaliteit

van de leefomgeving of de impact van de aanleg van zonnevelden op het archeologische erfgoed en open landschap. Verduurzaming en energiewinning hoeven echter niet altijd een negatief effect op het cultureel erfgoed te hebben, mits vooraf zorgvuldig naar de diverse erfgoedwaarden wordt gekeken en daarbij de juiste uitgangspunten of kaders worden toegepast. Deze maatregelen kunnen ook gebruikt worden om verdwenen kwaliteiten te herstellen.

ACTIES/URGENTIE – ENERGIETRANSITIE

- Rekening houden met het cultureel erfgoed bij ontwikkelingen rondom de energietransitie. De erfgoedambtenaar is aanwezig bij diverse vergaderingen om het erfgoed onder de aandacht te brengen en/of levert input aan. Dit betreft gebouwd, archeologisch en landschappelijk erfgoed.
- De Cultuur Historische Waardenkaart, de polderwaarderingen en de archeologische verwachting- en beleidskaart bieden uitkomst als kader voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- Bij windturbines en/of zonnevelden wordt er in de gemeente ook rekening gehouden met de impact op het cultuurhistorisch landschap. Daarbij wordt er in de situatie van windturbines ook over de eigen gemeentegrenzen heen gekeken. Verder is bij de inpassing aandacht voor landschapsbeleving, landbouw en natuur. De verschillende puzzelstukken bepalen wat er in een polder mogelijk is bij de ontwikkeling van nieuwe energie en op welke manier dat ingepast kan worden.

2.4.2 Erfgoeddeal

De ErfgoedDeal is een afspraak voor- en door dertien partners, bestaande uit maatschappelijke organisaties en overheden, met als ambitie een waardevolle leefomgeving voor de toekomst. De projecten of initiatieven richten zich op een drietal hoofdthema's: Klimaatadaptatie, Energietransitie & duurzaamheid en Stedelijke groei en krimp. Het programmabureau heeft aansprekende voorbeelden gezocht van plekken die gaan veranderen en waar erfgoed een rol van betekenis kan

spelen. Door hier cultuurhistorisch onderzoek naar te doen, kan het verleden als inspiratie dienen voor nieuwe oplossingen, maar kunnen ook oplossingen uit het verleden weer hersteld of teruggebracht worden.

De ErfgoedDeal liep aanvankelijk tot eind 2022, maar is verlengd voor de periode 2023-2025. www.erfgoeddeal.nl

ACTIES/URGENTIE – ERFGOEDDEAL

Voorbeelden volgen en indien mogelijk zelf een project aanleveren bij Erfgoed deal of Expertteam Erfgoed provincie Utrecht. Bijvoorbeeld de touwbaan.

Foto JR

2.4.3 Wateropgaven

De Nederlandse geschiedenis is een verhaal van water. Het landschap is door waterbeheer gevormd. Gemalen, kanalen en sluisen tonen onze inventiviteit en pogingen om het water naar onze hand te zetten. De omgang met water en de ingrepen van vroeger kunnen kennis leveren voor opgaven van nu. Daarom onderzoeken de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA, het kenniscentrum voor de waterschappen) hoe kennis over de bodem, het watersysteem en cultuurhistorie voordelen oplevert voor de opgaven van vandaag en morgen.

www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/water-en-klimaat

3. Agenda Erfgoed 2023 – 2030 en financiële gevolgen

ACTIES/URGENTIE - OMGEVINGSWET – FYSIEKE LEEFOMGEVING

- 2023 Erfgoedverordening vaststellen in samenhang met inwerkingtreding Omgevingswet (technische aanpassing)
- 2023 Verordening commissie Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed vaststellen in samenhang met inwerkingtreding Omgevingswet
- 2023 Gemeentelijk erfgoedregister opstellen conform het nog op te stellen landelijke format
- 2023 Cultuurhistorische Waardenkaart karakteristieke objecten beschermen via erfgoedverordening (inhoudelijke aanpassing). Uiteindelijk kunnen deze regels geïmplementeerd worden in het omgevingsplan.

	CAPACITEIT	BUDGET	PARTNERS
	Going concern	--	intern

ACTIES /URGENTIE – ARCHEOLOGISCH ERFGOED

- Er is meer aandacht nodig op het gebied van communicatie zodat iedereen de waarden van zijn gronden kent en de daarbij behorende regels.
- Er is meer toezicht en handhaving nodig om versterking van de archeologische waarden te voorkomen.

ACTIES/URGENTIE – GEBOUWD ERFGOED

TOEZICHT EN HANDHAVING

- Handhaving op erfgoed afdoende prioriteit geven in de integrale handhavingsnota en het onderliggende uitvoeringsprogramma.

GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

- Actualiseren gemeentelijke monumentenlijst (ca. 30 objecten toevoegen)

RELIGIEUS ERFGOED

- In 2024 (en 2026) gesprekken voeren met kerken als daar behoefte aan is. Tussentijds altijd bereikbaar voor een adviesgesprek.
- Kerken informeren over interessante bijeenkomsten RCE en andere organisaties

DUURZAAMHEID EN ENERGIETRANSITIE

- Monumenten eigenaren voorlichten en wijzen op mogelijkheid DuurzaamheidScan.

HISTORISCH ONDERZOEK

- Waar nodig cultuurhistorisch, bouwhistorisch en/of archeologisch onderzoek als start bij in ieder geval omgevingsplannen en grote projecten
- Toestemming vragen om het onderzoek te mogen gebruiken voor publieksbereik

	CAPACITEIT	BUDGET	PARTNERS
Toezicht & handhaving	(VTH beleid) meer toezicht = meer capaciteit		
Monumentenlijst 2 jaar: ca.15 objecten x ca. 20 uur x € 100,-		2x € 25.000,-	Hugo Kotestein, MooiSticht

ACTIES/URGENTIE – CULTUURLANDSCHAP EN GROEN ERFGOED

- Cultuurhistorische polderwaarderingen als kennisbron gebruiken bij ontwikkelingen
- Onderzoeken of er ook een kans is om eerder verloren gegane kwaliteiten te herstellen
- Inzet op realisatie en herstel van kleine landschapselementen in samenwerking met provincie en ANV.
- Input leveren in project(en) toekomst landelijk gebied
- Goede communicatie over waarden Hekendorpse Buurt
- Bebouwingslint Hekendorpse Buurt onderzoeken en beschrijven

	CAPACITEIT	BUDGET	PARTNERS
	Going concern	--	Provincie ANV

ACTIES/URGENTIE – ENERGIETRANSITIE

- Rekening houden met het cultureel erfgoed bij ontwikkelingen rondom de energietransitie. De erfgoedambtenaar is aanwezig bij diverse vergaderingen om het erfgoed onder de aandacht te brengen en/of levert input aan. Dit betreft gebouwd, archeologisch en landschappelijk erfgoed.
- De Cultuur Historische Waardenkaart, de polderwaarderingen en de archeologische verwachting- en beleidskaart bieden uitkomst als kader voor ontwikkelingen.
- Bij windturbines en/of zonnevelden wordt er in de gemeente ook rekening gehouden met de impact op het cultuurhistorisch landschap. Daarbij wordt er in de situatie van windturbines ook over de eigen gemeentegrenzen heen gekeken. Verder is bij de inpassing aandacht voor landschapsbeleving, landbouw en natuur. De verschillende puzzelstukken bepalen wat er in een polder mogelijk is bij de ontwikkeling van nieuwe energie en op welke manier dat ingepast kan worden.

CAPACITEIT	BUDGET	PARTNERS
Going concern	--	intern

ACTIES/URGENTIE – ERFGOEDDEAL

Voorbeelden volgen en indien mogelijk zelf een project aanleveren bij Erfgoed deal of Expertteam Erfgoed provincie Utrecht.

CAPACITEIT	BUDGET	PARTNERS
Going concern	--	intern

BEWUSTWORDING

- Eigenaren moeten zich bewust zijn waarom hun eigendom beschermd is en dit niet als een last zien maar er trots op zijn.
- Monumenteneigenaren hebben nog steeds perceptie dat er niets mag. Dit beeld moet veranderen door goede informatie
- Bewoners en bezoekers bewust laten zijn van de historische waarden van Oudewater (stad, Hekendorp en landelijkgebied)

CAPACITEIT	BUDGET	PARTNERS
Going concern	2.000 structureel	TIP, GVO, Hugo Kotestein

Huidige capaciteit

De reikwijdte van aandachtsgebieden (in het ruimtelijk domein) waar erfgoed een rol speelt worden steeds groter. Denk aan specialistische kennis over de verschillende vakgebieden als monumenten, archeologie en groen / landschappelijk erfgoed, maar ook de implementatie van de Omgevingswet inclusief het digitaal stelsel (DSO), duurzaamheidsvraagstukken, landbouwtransitie, energietransitie, kerkenvisies, participatie, recreatie, economie en nog veel meer. Het vraagt een integrale benadering ten aanzien van erfgoed en een bijpassende werkwijze.

Voor erfgoed is er in Oudewater in totaal 1,67 fte beschikbaar voor uitvoering en beleid. Dit is verdeeld over vier medewerkers. Ook de zes uur per week voor de inhuur van archeologische uitvoeringstaken maakt hier deel van uit.

Huidige financiën

Het beschikbare structurele budget voor erfgoed is voor 2023 € 19.958,-. Dit is vrijwel geheel voor de inhuur van de externe archeoloog. Dit budget is in de afgelopen vier jaar niet veranderd. Voor de beleving van erfgoed wordt nu gebruik gemaakt van het budget voor recreatie.

Bijlage 1 Wet en regelgeving

Dat erfgoed belangrijk is, blijkt wel uit het feit dat zowel rijk, provincie als gemeente er beleid over hebben. De belangrijkste worden hier genoemd.

RIJK

Erfgoedwet (1 JULI 2016)

Het is een integrale wet die betrekking heeft op de museale objecten, musea, monumenten en archeologie op het land en onder water. Samen met de toekomstige Omgevingswet maakt de Erfgoedwet een integrale bescherming van het cultureel erfgoed mogelijk.

De vuistregel voor de verdeling tussen de Erfgoedwet en de nieuwe Omgevingswet is: roerend cultureel erfgoed, het stelsel van certificering archeologische bedrijven en de aanwijzing van rijksmonumenten is geregeld in de Erfgoedwet. De aanwijzing van ruimtelijk cultureel erfgoed (stads- en dorpsgezichten en cultuurlandschappen) en omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving komen in de Omgevingswet. Onderdelen van de oude Monumentenwet 1988 die later naar de Omgevingswet gaan, blijven van kracht tot die wet in werking treedt.

Erfgoed Telt (2018 – 2021 – heden)

Sinds 2018 hanteert het Rijk als erfgoedbeleid de beleidsbrief „Erfgoed Telt. De betekenis van erfgoed voor de samenleving“.

Het Rijk wil, behalve onder de aandacht brengen, beschermen en ontwikkelen, erfgoed benutten voor actuele ruimtelijke opgaven zoals de energietransitie, klimaatadaptatie, de bouw van nieuwe woningen in steden en in krimpgebieden. De uitdaging daarbij is om bij de veranderingen die plaatsvinden in onze leefomgeving ons erfgoed, zoals de historische binnensteden, de monumenten en de landschappen, te behouden voor toekomstige generaties.

Het beleid is uitgewerkt in 3 pijlers voor de erfgoedzorg van de toekomst:

1. De instandhouding van het erfgoed voor huidige en toekomstige generaties.
2. Het positioneren van erfgoed in de leefomgeving.
3. Aandacht voor de verbindende kracht: de sociale en maatschappelijke waarde van erfgoed.

De eerste pijler heeft onder andere geleid tot het vrijkomen van meer budget voor instandhouding en (grote) restauraties, de omzetting van de fiscale aftrek voor onderhoud aan rijksmonumenten naar een subsidieregeling, de stimulering van verduurzaming door de monumentensector en grotere investeringen in de instandhouding van en onderzoek naar archeologische monumenten.

Een resultaat van de tweede pijler is onder andere de ErfgoedDeal met overheden en maatschappelijke partners, waarbij ingezet wordt op de versterking en het gebruik van erfgoed bij ontwikkelingen.

De ratificatie van het verdrag van Faro is één van de belangrijkste zaken uit de derde pijler en stelt de mens en de samenleving en hun relatie met erfgoed centraal. Dit moet leiden tot meer en betekenisvollere participatie bij erfgoed, zowel op het vlak van vrijwilligers en deelnemers als ook bij ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving.

Omgevingswet

Per 1 januari 2024 wordt (mogelijk) de Omgevingswet van kracht. De Omgevingswet heeft als doel om de regels voor ruimtelijke ontwikkelingen te vereenvoudigen. Hierbij worden alle huidige regels die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving samengevoegd. De regels die betrekking hebben op cultureel erfgoed komen niet alleen terug in de Omgevingswet zelf, maar ook in alle onderliggende besluiten en regelingen.

De Omgevingswet heeft twee maatschappelijke doelstellingen:

1. Het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit.
2. Het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke functies.

Erfgoed is één van de waarden die de omgevingskwaliteit bepalen en speelt daarbij een belangrijke rol in één van de twee maatschappelijke doelstellingen van de Omgevingswet (artikel 1.3).

PROVINCIE

De Provincie Utrecht heeft meerdere rollen op het gebied van cultureel erfgoed.

1. De provincie is verantwoordelijk voor de regionale doorvertaling en uitvoering van landelijke regels en beleid op het gebied van ruimtelijke ordening, cultuurhistorie, natuur, water en landschap en heeft daarin een sturende rol richting gemeenten en waterschappen. Dat doet zij onder andere via de provinciale omgevingsvisie en omgevingsverordening en haar taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving, maar bijvoorbeeld ook als houder van het wettelijk verplichte provinciale archeologische depot.
2. De provincie heeft een stimulerende en ondersteunende rol. In het "Cultuur- en erfgoedprogramma Provincie Utrecht 2020-2023. Voor Jong en Altijd" heeft zij vastgelegd hoe ze daar invulling aan geeft.
3. De provincie vervult een toezichthoudende rol op de gemeenten bij hun uitvoering van de wettelijk verplichte taken op het gebied van erfgoed, bijvoorbeeld ten aanzien van archeologie en rijksmonumenten.

Naast ondersteuning door de uitvoering van de Erfgoedmonitor en het Parelfonds, ondersteunt de provincie gemeenten en de erfgoedsector ook op andere manieren. Bijvoorbeeld door het uitvoeren van onderzoeken, het delen van kennis en het verstrekken van subsidies. Ook het STAMU en Landschap Erfgoed Utrecht maken deel uit van de ondersteuningsinfrastructuur van de provincie op het gebied van cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving. Daarnaast faciliteert de provincie het Erfgoed Expert Team, waarbij eigenaren terecht kunnen voor advies en hulp om te komen tot een duurzame en rendabele instandhouding en exploitatie van hun erfgoed.

Bijlage 2 Omgevingsvisie Oudewater

In de omgevingsvisie (vastgesteld 2022-06-09) staat hoe we de leefomgeving ontwikkelen, zodat iedereen in Oudewater goed kan blijven wonen, werken, leren en ontspannen. De omgevingsvisie vervangt de structuurvisie. Stukken zijn te vinden op de website www.ruimtelijkeplannen.nl

In het Waardenkader, onderdeel van de Contour Omgevingsvisie Oudewater, worden, vanuit de identiteit en de uitgangspunten, vijf waarden gedefinieerd. Deze waarden karakteriseren en dragen Oudewater. Dit waardenkader is doorslaggevend bij de keuzes op het gebied van landschap en ecologie, wonen, economie, mobiliteit en energie. Het vormt een kompas om keuzes mee te maken die passen bij de maat, aard, schaal en draagkracht van Oudewater.

- **Kleinschaligheid**

Kleinschaligheid betekent een fijnmazige en verfijnde structuur. Dit zie je terug in de binnenstad, met haar vele straten en steegjes. We zien dit ook terug in de manier waarop we met elkaar omgaan. Mensen in Oudewater zijn betrokken. We kennen elkaar en er zijn korte lijnen onderling. We kennen ons landschap, de dorpen en de straat. Oudewater is in veel lagen opgebouwd door de eeuwen heen. De ontstaansgeschiedenis is van groot belang voor onze gemeente.

Veel historische elementen zie je vandaag nog steeds terug in de dagelijkse leefomgeving, het is onderdeel van onze cultuur en identiteit. De kleinschalige structuur vraagt om zorgvuldige, gedetailleerde toevoegingen, die de oorspronkelijke kwaliteiten beter tot hun recht laten komen of aanvullen. We zoeken niet naar grote ingrepen of veranderingen, maar naar verfijning en vervolmaking

- **Pracht en trots**

De schoonheid van Oudewater, in stad en landschap, valt vaak als eerste op. Het kleurt onze herinneringen. Het is vaak de reden waarom mensen Oudewater bezoeken en heeft ook een belangrijk aandeel in het woonplezier in Oudewater. In Oudewater zijn we trots op wat we hebben en daar zijn we zuinig op. Deze schoonheid willen we koesteren. Dit betekent niet dat er niks verandert. We staan open voor nieuwe ontwikkelingen die belangrijk zijn voor de toekomstbestendigheid van Oudewater in de zin van wonen, werken, duurzame energie en samenleven. Maar we maken hierbij wel steeds de afweging wat past binnen de schaalgrootte, de karakteristiek, het landschap en de beeldkwaliteit van onze gemeente.

- **Markant & levendig**

- **Groene oase in de luwte van verstedelijking**

- **Ondernemend, Saamhorig & Zelfredzaam**

Ruimtelijke inrichtingsprincipes

De uitgangspunten en de waarden van gemeente Oudewater zijn de basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente. Zij vormen de fundering voor de Omgevingsvisie van gemeente Oudewater. Bij het maken van ruimtelijke plannen moeten zij nog wel concreet gemaakt worden. Dat doen we met onderstaande ontwerpprincipes, die houvast en structuur geven bij het maken van concrete ruimtelijke keuzes.

De schaal van Oudewater

We richten ons op kleinschaligere, fijnmazige ruimtelijke ontwikkelingen die aansluiten op bestaande kwaliteiten en die leiden tot vergroting van de kwaliteit van ruimtelijke en sociale structuren.

Landschap, natuur en milieu als basis

Wanneer we ruimtelijke ontwikkelingen ontwerpen, worden deze geënt op de landschapskwaliteiten en vormen bodem- en watersysteem, natuur en milieu een natuurlijke ruimtelijke structuur en 'onderlegger'.

Uit: Omgevingsvisie gemeente Oudewater

Het open veenweidelandschap van Oudewater ten noorden en ten zuiden van de Hollandsche IJssel is van grote landschappelijke kwaliteit en één van de identiteitsdragers van Oudewater. De gemeente ondersteunt de agrarische sector als primaire beheerder van het landschap in haar transitie naar een circulaire landbouw en haar omgang met bodemdaling, op de plekken waar dat speelt, zoals de Ruige Weide. Ook wil de gemeente de landschappelijke en ecologische kwaliteit van het landschap versterken met natuurontwikkeling voor met name weidevogels. In het buitengebied is voornamelijk nog geen ruimte voor grootschalige windmolens. Wel wordt onderzoek gedaan naar locaties voor zonne-energie. Aan de noordoostkant van Oudewater ligt het Landgoed Linschoten. Bij de ontwikkeling van het veenweidegebied wordt rekening gehouden met de kwaliteiten van dit landgoed.

Ook de Hollandsche IJssel en haar uiterwaarden is een belangrijk landschap in Oudewater. Hier is ruimte voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit door in te zetten op vergroten van de natuurwaarde en de biodiversiteit, bijvoorbeeld met kansen voor een klimaatbos of voedselbos, in verhouding met het open landschap

Uit: Omgevingsvisie gemeente Oudewater

Bronnen

Erfgoedmonitor (kleurrapportage monumenten en archeologie) 2021-2022
Gemeente Oudewater - Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Wegwijzer voor de toekomst - Gemeente Oudewater (STAMU – provincie Utrecht,
november 2022)

diverse websites